

Лавріненко О.В.

студентка,

ВКНЗ «Коростишівський педагогічний коледж
імені І.Я. Франка»

РОЗВИТОК НАВИЧОК ДВОГОЛОСНОГО СПІВУ МОЛОДШИХ ШКОЛЯРІВ

Одноголосний та багатоголосний спів історично розвивалися в європейській музиці паралельно один одному. У хоровій роботі оволодіння навичками багатоголосного співу є обов'язковим завданням. В умовах роботи з дітьми молодшого шкільного віку кінцевою метою є освоєння дво-, а надалі й триголосного співу. Потрібно прагнути досягнути цієї мети найбільш швидким шляхом. Починати роботу слід з одноголосних творів, так як при цьому можна зосередити увагу учнів на елементарних навичках, без яких неможливо прагнення рухатися вперед, а саме: вміння одночасно брати звук, проспівувати його та одночасно знімати; правильно (округлено) формувати голосні; артикулювати вільним, рухливим, але міцним і еластичним ротом; прислухатися до сусідів і загального звучання хору, стежити за інтонацією і загальним злиттям звучання [1].

Створення унісону є ефективною базою для розвитку вокальних навичок учнів. До багатоголосся треба готуватися з першого року навчання. Починати потрібно з поліфонічного двоголосся [8]. Спів канонів, найпростішої форми імітації дає можливість проявитися ансамблю у кожній окремій хоровій партії при загальному звучанні. Важливою якістю більшості канонів є те, що при досить незначних витратах зусиль можливо одержати значний ефект як виконавський, так і навчальний. Канони корисно розучувати й співати на всіх етапах розвитку хорового колективу.

Опишемо деякі вказівки для роботи над каноном. Для початку просольфеджувати з листа (якщо діти підготовлені), далі співати ритмічно з пульсацією. Педагог повинен пояснити, що таке канон. Учні потрібно розділити на дві групи, або соло однієї людини, всі решта – інший голос, поступово необхідно міняти їх місцями. Перший раз заспівати канон з чисто інтонуючими учнями. Відомо, що канони співаються *a cappella*. Співати їх треба неголосно, щоб чути другу партію. Не потрібно співати канони з початку до кінця, потрібно працювати над частинами: початком, вступом фраз двох груп. Норма вивчення – один канон в два місяці. Надалі варто переходити до двоголосних творів. У перехідний період потрібно включити вправи з самостійним голосоведінням, початкові вправи на терцове двоголосся. Спів канонів, звичайно, сприяє зацікавленості дітей, наявність єдиної мелодичної лінії для перших і других голосів полегшує запам'ятовування мелодії й гарантує швидкість вивчення. Однак спів канонів не можна вважати найпростішим видом двоголосся і до їх засвоєння треба підходити дуже обережно та продумано. Лише за умови успішного засвоєння ступенів та їх хорошого унісонного звучання можна поступово вводити невеликі канони.

Наступні методичні прийоми, на нашу думку, допоможуть у розвитку здатності чути два звуки, а пізніше й три: – виконувати звуки по одному і багато в порівнянні; – виконувати два звуки (педагог налаштовує на слухання двох звуків); – використовувати спів «відлуння» (педагог грає або співає, хор повторює); – при грі додається контрапункт у «відлунні» (учні співають свою тему і слухають інший голос одночасно); – педагог грає двоголосно, хор повторює; – спів гами (учні співають, педагог вступає на інструменті в терцію); – варіації на поспівки у вигляді гам: а) один голос на місці – інший рухається, б) обидва голоси, що рухаються; (зазначені вправи треба співати двічі; що гралося, то має бути проспівано); – співати вище вказані вправи двоголосно.

Відомо, що інтервал *терція* створює найкращі умови для поєднання двох звуків – перша найважливіша навичка гармонійного співу. Також при цьому домагатися неголосного співу. Спів *a cappella* швидше допомагає засвоїти інтонацію. Після канонів і вправ на двоголосся на наступному етапі можна розучувати двоголосні пісні. Вони повинні бути з яскравими співучими мелодіями, а нижній голос із самого початку має бути дуже цікавим, який легко відтворювати.

Розглянемо деякі етапи формування навичок двоголосного співу. Спочатку розучується окремо кожен голос. При поєднанні користуються звичайним методом: верхні голоси співають тихіше або закритим ротом, нижні зміцнюються у своїй мелодії при одночасному звучанні двох голосів. Необхідно виробити вміння чути іншу партію. Закріплювати двоголосся корисно співом квартетами, квінтетами або співом педагога з кращим учнем з різних партій. Необхідно в роботі над двоголосними творами вибудовувати складні інтервали на *ферматах*, з різним ритмом або заспівати мелодично інтервал з двома групами.

Під час розучуванні двоголосної пісні треба щоб учні добре вслухалися у двоголосне звучання, послухали кожний голос окремо і звучання двох голосів, а також розспівалися на вправах з відповідним типом двоголосся. Під час засвоєння двоголосних вправ не слід пропонувати учням метод – «співайте своє, не слухайте інших», або практикувати роздільні заняття з кожним голосом. Вироблення двоголосного відчуття повинно проводитися послідовно й постійно. Розучуванню двоголосних пісень повинен передувати етап, який би за допомогою спеціальних систематизованих художньо-технічних вправ і канонів познайомив дітей з одночасним звучанням двох голосів. Технічні вправи двоголосного співу і сам спів варто проводити тільки *a cappella*, бо тільки при такому співі діти мають можливість свідомо відчувати значення кожного ступеня і його значущість у загальному звучанні. Двоголосний спів без супроводу вдосконалює слух дітей, розвиває ладо-гармонічне почуття, зосереджує увагу на чистоті інтонації. При співі на два голоси *a cappella* ми виховуємо в дітях почуття ансамблю.

Розумінню звуковисотності двох голосів може допомогти застосування ручних знаків, але, перш, ніж приступити до двоголосного засвоєння ступенів по ручних знаках, вчителю слід самому добре потренуватися у показі ступенів двома руками. Багато хормейстерів чудово володіють системою «пальцевої партитури», домагаючись від хору позитивних результатів [7, с. 90]. Навчений у такий спосіб хор, як правило, володіє гарною гармонійною стрункністю й

інтонаційною чистотою. Можна застосувати імпровізоване розспівування за допомогою «живого нотного стану» – за рукою вчителя-диригента. П'ять пальців лівої руки хормейстера перетворюються в нотний стан, тобто в п'ять нотних лінійок, а вказівним та середнім пальцями правої руки диригент показує місце розташування нот, що виконуються учнями.

Окрім подібних вправ можна застосовувати також двоголосне звучання у поєднанні з унісоном (один голос рухається, інший – стоїть на місці, починають з унісону), паралельний рух терціями, прохідні дисонанси, двоголосні секвенції тощо [9; 1].

Отже, протягом усієї вокально-хорової роботи вчитель повинен неупинно стежити за якістю співу. Правильний спів завжди красивий, тому важливо виховувати вокальний смак учнів, навчити їх чути, оцінювати якість співу, помічати недоліки. Двоголосся дається дітям легко, якщо підготувати їх до цього і якщо добре підготується до цих занять сам учитель. Уже на початку другого року навчання можна приступити до співу двоголосних пісень. Для учнів ефективними є методи педагогічного показу й словесних пояснень та багатьох інших. Проте, на будь-якому етапі навчання двоголосному співу потрібно враховувати індивідуальні особливості учнів певного віку з метою вдосконалення самого уроку музичного мистецтва.

Список використаних джерел:

1. Воробйова Т.А., Крупенчук О.І. Логопедичні вправи: артикуляційна гімнастика [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://ped-kopilka.com.ua/blogs/ana-aleksevna-ignatova/mo-novovedenie-1.html>.
2. Гавриленко Л.М. Педагогічні умови формування основ вокальної культури учнів молодшого шкільного віку / Лариса Гавриленко // Зб. наук. праць Кам'янець-Поділ. нац. ун-т ім. І. Огієнка. Серія педагогічна. – Кам'янець-Подільський: ПП Мошак М.І., 2008. – Вип. XIV. – С. 126-129.
3. Гавриленко Л.М. Психофізіологічний фактор як домінуючий у процесі вокального виховання дитини / Лариса Гавриленко // Теоретичні та практичні питання культурології: зб. наук. праць НМАУ, Мелітопольський держ. пед. ун-т. – Мелітополь: Сана, 2005. – Вип. 20. – С. 86-92.
4. Доронюк В.Д. Основи вокально-педагогічної творчості вчителя музики: навч. посіб. для викладачів і студентів вищих навч. закладів і вчителів музики шкіл різного типу / В.Д. Доронюк, М.Ю. Сливоцький. – Івано-Франківськ: Видавничо-дизайнерський відділ ЦІТ, 2007. – 306 с.
5. Дуб'єцька Л.С. Постановка голосу для спеціальності «Педагогіка і методика середньої освіти. Музика» / Л.С. Дуб'єцька, Т.С. Добровольська. – Хмельницький, 2007. – 27 с.
6. Коновалова С.Н. Двухголосное пение в начальной школе [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www.rnd-sale.ru/dvuxgolosnoe-penie-v-nachalnoj-shkole/>
7. Лавринович О.В. Виховання вокально-інтонаційної культури молодших школярів в процесі хорового співу // Формування духовної культури учнівської молоді засобами мистецтва: основні концептуальні ідеї: Науковий збірник. – Вип. 11 / За заг.ред. Шевченко Г.П. – Луганськ: ЛДПУ, 2000. – С. 90-91.
8. Степанова Л.П. Педагогічні умови засвоєння підголоскової поліфонії молодшими школярами на уроці музики [Електронний ресурс]. – Режим доступу: http://www.culturalstudies.in.ua/knigi_10_79.php.
9. Стрельникова А.Н. Дыхательная гимнастика для [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://strelnikova.ru>.